

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Demografske i etničke promjene u BiH

Emirhafizović, Mirza; Zolić, Hasan; Cvitković, Ivan; Kukić, Slavo; Popov Momčinović, Zlatiborka ...

Cvitković, Ivan

2019

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/91049e4c-8321-4750-a2e9-ab1acb63d685>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

PROMJENA ETNIČKE STRUKTURE OPŠTINA U BOSNI I HERCEGOVINI PREMA POPISU STANOVNIŠTVA 2013. GODINE

Mirko Pejanović

Apstrakt

U istraživačkoj studiji o etničkoj strukturi opština u Bosni i Hercegovini prema Popisu stanovništva 1991. i 2013. godine elaboriraju se promjene u demografskoj strukturi stanovništva koje su nastale od 1991. do 2013. godine. Posebna pažnja daje se promjeni etničke strukture stanovništva po Popisu stanovništva 2013. godine. Jedinica posmatranja promjene etničke strukture stanovništva jeste opština kao osnovna teritorijalna – samoupravna jedinica u kojoj žive stanovnici jedne zemlje. Komparacija etničke strukture opština po Popisu stanovništva 1991. sa etničkom strukturom po Popisu stanovništva 2013. je pokazala da je došlo do radikalne promjene etničke strukture u opštinama Bosne i Hercegovine. Prema Popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine dvije trećine opština imaju jednonacionalnu strukturu u postotku od 70% do 99%. Ovakve promjene etničke strukture uslovljene su politikom nasilnog etničkog čišćenja u vremenu rata i preovladavajućim uticajem etničkih stranaka u vršenju vlasti u postdejtonskom periodu. Etnička homogenizacija stanovništva ostvarena u vremenu rata 1992–1995. odvija se i u miru kao etnička teritorijalizacija. Etnička teritorijalizacija prostora ima svoju osnovu u etno-politikama jednonacionalnih stranaka. Usljed takvog društvenog kretanja na prostoru Bosne i Hercegovine oblikovana su područja s dovršenom etničkom teritorijalizacijom. Ona se javljaju u vidu Republike Srpske za Srbe, zatim u vidu pet kantona za Bošnjake: Tuzlanski, Unsko-sanski, Sarajevski, Zeničko-dobojski i Bosansko-podrinjski. Za hrvatski narod kao etnički teritorijalizirani prostor iskazuje se u: Zapadno-hercegovačkom, Hercegbosanskom i Posavskom kantonu. Višenacionalna struktura stanovništva održana je u gradu Mostaru, Distriktu Brčko i opštinama: Jajcu, Bosanskom Petrovcu, Vukosavlju, Jezeru, Donjem Žabaru, Gornjem Vakufu, Pelagićevu, Žepču i Busovači.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Distrikt Brčko, opštine u Bosni i Hercegovini, Popis stanovništva 1991. godine, Popis stanovništva 2013. godine, etnička homogenizacija, etnička teritorijalizacija, kantoni u Federaciji Bosne i Hercegovine, političke stranke, etnička struktura opština, teritorijalna organizacija opština, linija međuentitetskog razgraničenja, Dejtonski mirovni sporazum, Evropska unija

1. Historijski kontekst političke pluralizacije bosanskohercegovačkog društva 1990. godine

Slom socijalizma u Evropi i svijetu uticao je na produbljavaње krize SFRJ. Pad Berlinskog zida 1989. godine označio je početak sloma socijalističkog društvenog poretka u Sovjetskom Savezu, Češkoj, Poljskoj, Mađarskoj, Bugarskoj, Rumuniji, Jugoslaviji i Albaniji.

Politička pluralizacija u republikama SFRJ započela je tokom 1989. godine i odvijala se različitom dinamikom. Slovenija i Hrvatska su svoju političku pluralizaciju započele 1989. godine i završile 1990. godine. Provele su višestranačke izbore i organizovale referendume o nezavisnosti i suverenom statusu.¹

Politička pluralizacija bosanskohercegovačkog društva uslijedila je sa za-kašnjenjem u odnosu na Sloveniju i Hrvatsku. Radi se o tome da je formiranje višestranačke strukture započelo u maju 1990. godine. Tako je Stranka demokratske akcije formirana u maju, a Srpska demokratska stranka u julu 1990. godine. Tokom avgusta 1990. godina formirana je Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine. Ove stranke se javljaju kao novi politički subjekti.² Osnovu za članstvo imaju isključivo pripadnici jednog naroda. Stranka demokratske akcije je okupljala bošnjačko (tada muslimansko) stanovništvo. Srpska demokratska stranka je okupljala srpsko stanovništvo, a Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine hrvatsko stanovništvo. Na taj način su u Bosni i Hercegovini formirane etničke stranke. Tokom izborne kampanje, od septembra do novembra 1990. godine ove tri etničke stranke imale su saradnju i zajednički nastup u javnosti. Njihova izborna kampanja vođena je s ciljem da se sruši vlast socijalističkog jednopartijskog poretka.³ Istovremeno su zagovarale više nacionalnih i vjerskih sloboda u odnosu na period socijalizma. U izbornoj kampanji nije bilo zagovaranja političkih ideja o promjeni unutrašnje teritorijalne organizacije opština u Bosni i Hercegovini.

¹ Slovenija je provela referendum o nezavisnosti u decembru 1990. godine. Hrvatska je referendum o nezavisnosti provela u maju 1991. godine. Makedonija je referendum o nezavisnosti provela u septembru 1991. godine. Bosna i Hercegovina je u Parlamentu Bosne i Hercegovine usvojila rezoluciju o nezavisnosti 14. oktobra 1991. godine. Vidi šire: Kasim I. Begić: *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog mirovnog sporazuma*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997, str. 33.

² Radi se o strankama koje svoje članstvo imaju samo iz jednog naroda, zapravo hrvatskog, srpskog i bošnjačkog naroda. One su se pojavile kao potpuno nove stranke. Vidi šire: *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini*, urednici: Danica Fink Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006, str. 47 i 48.

³ *Ibid*, str. 50.

Prvi višestranački izbori održani su 19. novembra 1990. godine. Nadmoćnu izbornu pobjedu osvojile su tri etničke stranke: Stranka demokratske akcije, Srpska demokratska stranka i Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine. One su zajedno osvojile 84% mjesta u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine.⁴ Opozicione, multietničke stranke osvojile su 16% poslaničkih mandata u Skupštini Republike Bosne i Hercegovine.

Nova višestranačka vlast formirana je u decembru 1990. godine. Tri vladajuće stranke SDA, HDZ BiH i SDS su se saglasile da obrazuju višestranačku vladu i to na principu partnerstva, što znači podjelu resora vlasti po kvantitativnom ključu: pet za SDA, četiri za SDS i tri za HDZ.⁵ Izostalo je formiranje parlamentarne većine na demokratskom standardu po kome se za formiranje većine uspostavlja politički program i koalicioni sporazum na temelju tog programa.

Budući da je zaobiđen univerzalni demokratski standard u formiranju parlamentarne većine, vrlo brzo su, tokom vršenja vlasti u 1991. godini nastala politička neslaganja u donošenju zakona u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Ta neslaganja su kulminirala u parlamentarnom odlučivanju o državno-pravnom statusu Republike Bosne i Hercegovine u procesu disolucije SFRJ. Međustranački sukob doveo je do političke diferencijacije i svrstavanja stranaka oko dvije opcije.

Prvu opciju o suverenom i nezavisnom državno-pravnom statusu Republike Bosne i Hercegovine zagovarale su: Stranka demokratske akcije i Hrvatska demokratska zajednica. Ovu opciju je zagovaralo i pet opozicionih stranaka.⁶

Drugu opciju da Bosna i Hercegovina ne može biti suverena država zagovarala je Srpska demokratska stranka i njoj programski blizak Srpski pokret

⁴ Nacionalna pripadnost postala je istovremeno i političko opredjeljenje. Srbi su glasali za Srpsku demokratsku stranku, Hrvati za Hrvatsku demokratsku zajednicu Bosne i Hercegovine i Bošnjaci (tada Muslimani) za Stranku demokratske akcije. Stranka demokratske akcije je dobila 35,85% poslaničkih mjesta u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Srpska demokratska stranka je dobila 30%, a Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine 18,35%. Vidi: Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini, urednici: Danica Fink Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006, str. 52.

⁵ Sva vlast i svi ključni položaji u vlasti podijeljeni su po usaglašenom ključu. Bosni i Hercegovini je obećana prosperitetna budućnost. Vidi šire: Muhamed Filipović: Bosna i Hercegovina – najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice, Compact, Sarajevo, 1997, str. 109.

⁶ Radi se o sljedećim opozicionim strankama: Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine, Savez reformskih snaga Bosne i Hercegovine, Muslimanska bošnjačka organizacija, Liberalna stranka i Demokratska stranka socijalista.

obnove.⁷ Parlament Bosne i Hercegovine je 25. januara 1992. godine donio odluku o raspisivanju referenduma građana za izjašnjenje o suverenom i nezavisnom statusu države Bosne i Hercegovine. Referendum je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine. Ukupno je 2 miliona građana ili 64% upisanih u birački spisak izašlo na referendum i sa 99% se izjasnilo da Bosna i Hercegovina dobije status suverene države (Begić 1997: 78). Nakon referenduma građana uslijedilo je međunarodno priznanje od Evropske unije 6. aprila 1992. godine i prijem u članstvo Organizacije ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine. Od tada Bosna i Hercegovina ima međunarodnopravni subjektivitet i međunarodno priznanje istorijskih granica i teritorijalnog integriteta.

2. Optimalna teritorijalna organizacija opština u vremenu socijalističkog razvoja Bosne i Hercegovine

Tokom socijalističkog razvoja Bosne i Hercegovine, sve do 1963. godine, bilo je više transformacija teritorijalne organizacije opština. Nakon što su ukinuti srezovi, kao oblici širih teritorijalnih jedinica 1965. godine, unutrašnja teritorijalna organizacija prostora Bosne i Hercegovine na lokalnom nivou utemeljena je sa 106 opština. U uspostavljanju opština primijenio se princip optimalne organizacije: odgovarajući teritorijalni obuhvat, određen broj stanovnika i prirodni resursi za ekonomski razvoj. Svaka opština imala je gradski urbani centar, kao sjedište lokalnog razvoja i lokalne administracije.⁸

Do manjeg povećanja broja opština uslijedilo je u okviru projekta za pripremu i održavanje XIV zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine. Usljed potrebe za postojanje cjeline za realizaciju projekta održavanja XIV zimskih olimpijskih igara, izvršena je teritorijalna podjela opštine Novo Sarajevo na dvije opštine: Novo Sarajevo i Novi Grad. Takođe je izvršena teritorijalna podjela opštine Centar Sarajevo na: Centar i Stari Grad. Grad Sarajevo je teritorijalno proširen za još četiri opštine: Pale, Hadžići, Ilijaš i Trnovo.

⁷ Srpska demokratska stranka nije u vrijeme izborne kampanje javno iznosila stanovište o državnopravnom statusu Bosne i Hercegovine u procesu disolucije SFRJ. Tokom 1991. godine Srpska demokratska stranka negirala je mogućnost (podv. M. P.) da Bosna i Hercegovina bude nezavisna i suverena država. Vidi šire: Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini, urednici: Danica Fink Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006, str. 50.

⁸ Postojale su znatne razlike u teritorijalnoj i demografskoj veličini opština. Tako, na primjer, najveća opština po broju stanovnika bila je Banja Luka. Po broju stanovnika najmanje su bile: Ljubinje i Kalinovik. Po teritorijalnom obuhvatu najveće su bile opštine: Foča, Konjic i Duvno. Vidi šire: Mirko Pejanović – Elmir Sadiković, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić, Sarajevo/Zagreb, 2010, str. 34.

Po osnovu interesa za razvoj neumskog područja, kao prostora na kome Bosna i Hercegovina izlazi na Jadransko more formirana je potkraj 70-ih godina dvadesetog vijeka opština/općina Neum. Na taj je način teritorijalna organizacija opština u Bosni i Hercegovini povećana sa 106 na 109 jedinica.

I upravo sa ovim brojem od 109 opština Bosna i Hercegovina ušla je u doba višepartijskog političkog ustrojstva. Zapravo, sve do početka rata u Bosni i Hercegovini, a to je april 1992. godine, Bosna i Hercegovina imala je teritorijalnu organizaciju opština oblikovanu tokom perioda socijalističkog razvoja 1945–1990.

U vremenu rata od 1992. do 1995. godine unutar prostora pod kontrolom vlasti Republike srpskog naroda formirane su dvije nove opštine: Milići i Srpska Kostajnica. Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma naziv Srpska Kostajnica izmijenjen je u naziv: Kostajnica.

Na politici razdvajanja srpskog naroda od bošnjačkog i hrvatskog naroda formiran je, na početku rata, grad: Srpsko Sarajevo i to na dijelu istočnog predratnog prostora grada Sarajeva. Unutar prostora grada Srpskog Sarajeva formirane su nove opštine: Srpska Ilidža, Srpsko Novo Sarajevo i Srpski Stari Grad.⁹

Na prostoru pod kontrolom Ratnog predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine formirana je tokom rata opština Bužim. Ona je formirana voljom deset mjesnih zajednica koje su gravitirale Bužimu kao centru tog područja.

3. Etnička struktura opština u Bosni i Hercegovini prema popisu stanovništva 1991. godine

Popis stanovništva 1991. godine obavljen je u svih 109 opština Republike Bosne i Hercegovine. Prema Popisu 1991. godine Bosna i Hercegovina je ukupno imala 4,377.033 stanovnika. Etničku strukturu stanovništva činilo je: 1,902.956 Bošnjaka (tada Muslimana) ili 43,40%; srpskog stanovništva je bilo 1,366.104 ili 31,2% i hrvatskog stanovništva je bilo 760.852 ili 17,4%.

Uz pripadanje svojim nacionalnim identitetima: srpskom, hrvatskom i bošnjačkom, građani Bosne i Hercegovine su se opredijelili da budu popisani i kao Jugosloveni i Ostali. Skupina Jugoslovena je imala 242.682 ili 5,5%. Skupina Ostalih je brojala 104.439 ili 2,5%.

Od 109 opština samo je 18 bilo sa dvotrećinskom većinom stanovništva jedne nacije na svom području. Dvotrećinsku većinu Srba imale su opšti-

⁹ Nazivi ovih opština i grada Srpsko Sarajevo izmijenjeni su nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, tako da su dobijeni novi nazivi: Istočna Ilidža, Istočno Novo Sarajevo, Istočni Stari Grad Sarajevo i Grad Istočno Sarajevo. U teritorijalnu cjelinu grada Istočno Sarajevo uključene su i opštine: Pale, Sokolac i Trnovo.

ne: Čelinac, Ljubinje, Drvar, Glamoč, Grahovo, Šekovići, Srbac i Laktaši. Sa dvotrećinskom većinom hrvatskog stanovništva bile su opštine: Posušje, Ljubuški, Grude, Široki Brijeg (Lištica), Čitluk, Kreševo i Neum. Dvotrećinsku većinu bošnjačkog stanovništva na svojoj teritoriji imale su opštine: Stari Grad Sarajevo, Cazin i Velika Kladuša. Prema tome, 8 opština je imalo dvotrećinsku većinu srpskog stanovništva, zatim 7 opština dvotrećinsku većinu hrvatskog stanovništva i 3 opštine dvotrećinsku većinu bošnjačkog stanovništva.¹⁰

Ukupno je 91 opština prema Popisu stanovništva 1991. godine imala višenacionalnu strukturu. Bile su izrazito multietničke zajednice. Najveći broj opština imao je na svom području i bošnjačko i srpsko i hrvatsko stanovništvo. Takvih opština sa tronacionalnom strukturom bilo je 46. To su: Centar Sarajevo (Bošnjaci 50,1%, Srbi 21,0%, Hrvati 6,8%, Jugosloveni 16,4% i Ostali 5,6%); Hadžići (Bošnjaci 63,6%, Srbi 26,3%, Hrvati 3,1%, Jugosloveni 3,5% i Ostali 3,5%); Ilidža (Bošnjaci 43,2%, Srbi 36,8%, Hrvati 10,2%, Jugosloveni 7,6% i Ostali 2,1%); Novi Grad Sarajevo (Bošnjaci 50,8%, Srbi 27,5%, Hrvati 6,5%, Jugosloveni 11,4% i Ostali 3,8%); Novo Sarajevo (Bošnjaci 35,7%, Srbi 34,6%, Hrvati 9,3%, Jugosloveni 15,9% i Ostali 4,6%); Ilijaš (Bošnjaci 42,0%, Srbi 45,0%, Hrvati 6,9%, Jugosloveni 4,6% i Ostali 1,5%); Stari Grad Sarajevo (Bošnjaci 77,7%, Srbi 10,1%, Hrvati 2,2%, Jugosloveni 6,6% i Ostali 3,3%); Vogošća (Bošnjaci 50,7%, Srbi 35,8%, Hrvati 4,3%, Jugosloveni 7,0% i Ostali 2, %); Banovići (Bošnjaci 72,1%, Srbi 17,0%, Hrvati 2,1%, Jugosloveni 7,3% i Ostali 1,6%); Banja Luka (Bošnjaci 14,6%, Srbi 54,6%, Hrvati 14,8%, Jugosloveni 12,1% i Ostali 3,9%); Bihać (Bošnjaci 66,1%, Srbi 17,9%, Hrvati 7,9%, Jugosloveni 6,2% i Ostali 1,9%); Bosanska Gradiška (Bošnjaci 26,4%, Srbi 59,6%, Hrvati 5,7%, Jugosloveni 5,5% i Ostali 2,7%); Bosanski Brod (Bošnjaci 12,0%, Srbi 33,4%, Hrvati 41,0%, Jugosloveni 10,7% i Ostali 2,9%); Bosanski Šamac (Bošnjaci 6,8%, Srbi 41,3%, Hrvati 44,7%, Jugosloveni 5,3% i Ostali 1,9%); Brčko (Bošnjaci 44,1%, Srbi 20,7%, Hrvati 25,4%, Jugosloveni 6,5% i Ostali 3,3%); Breza (Bošnjaci 75,5%, Srbi 12,3%, Hrvati 4,9%, Jugosloveni 5,8% i Ostali 1,5%); Bugojno (Bošnjaci 42,0%, Srbi 18,5%, Hrvati 34,2%, Jugosloveni 3,3% i Ostali 2,0%); Čapljina (Bošnjaci 27,5%, Srbi 13,5%, Hrvati 53,7%, Jugosloveni 3,8% i Ostali 1,6%); Derвента (Bošnjaci 12,5%, Srbi 40,6%, Hrvati 38,9%, Jugosloveni 5,9% i Ostali 2,1%); Livno (Bošnjaci 14,3%, Srbi 9,6%,

¹⁰ Vidi: Nacionalni sastav stanovništva – Rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991. U: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991, Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Statistički bilten 234, Sarajevo, decembar, 1993. godine, str. 12, 26, 32, 34, 45, 69, 74, 78, 81, 96, 100, 101, 104.

Hrvati 72,2%, Jugosloveni 2,8% i Ostali 1,1%); Lukavac (Bošnjaci 66,7%, Srbi 21,3%, Hrvati 3,8%, Jugosloveni 6,0% i Ostali 2,2%); Maglaj (Bošnjaci 45,1%, Srbi 30,7%, Hrvati 19,3%, Jugosloveni 3,5% i Ostali 1,5%); Modriča (Bošnjaci 29,1%, Srbi 35,2%, Hrvati 27,5%, Jugosloveni 5,2% i Ostali 2,9%); Mostar (Bošnjaci 34,6%, Srbi 18,8%, Hrvati 34,0%, Jugosloveni 10,1% i Ostali 2,5%); Mrkonjić Grad (Bošnjaci 11,9%, Srbi 76,9%, Hrvati 7,8%, Jugosloveni 2,2% i Ostali 1,2%); Odžak (Bošnjaci 20,7%, Srbi 18,9%, Hrvati 54,4%, Jugosloveni 3,8% i Ostali 2,3%); Orašje (Bošnjaci 6,7%, Srbi 14,9%, Hrvati 75,1%, Jugosloveni 2,2% i Ostali 1,1%); Prijedor (Bošnjaci 43,9%, Srbi 42,3%, Hrvati 5,6%, Jugosloveni 5,7% i Ostali 2,5%); Prnjavor (Bošnjaci 15,2%, Srbi 71,2%, Hrvati 3,7%, Jugosloveni 3,7% i Ostali 6,2%); Novi Travnik (Bošnjaci 37,9%, Srbi 13,3%, Hrvati 39,6%, Jugosloveni 6,9% i Ostali 2,3%); Sanski Most (Bošnjaci 46,7%, Srbi 42,1%, Hrvati 7,2%, Jugosloveni 2,1% i Ostali 2,1%); Skender Vakuf (Bošnjaci 5,5%, Srbi 68,3%, Hrvati 24,6%, Jugosloveni 0,9% i Ostali 0,7%); Srebrenik (Bošnjaci 74,6%, Srbi 13,0%, Hrvati 6,7%, Jugosloveni 2,9% i Ostali 2,7%); Stolac (Bošnjaci 43,4%, Srbi 21,0%, Hrvati 33,1%, Jugosloveni 1,6% i Ostali 0,9%); Tešlić (Bošnjaci 21,4%, Srbi 55,1%, Hrvati 15,9%, Jugosloveni 5,8% i Ostali 1,8%); Tešanj (Bošnjaci 72,1%, Srbi 6,3%, Hrvati 18,4%, Jugosloveni 2,2% i Ostali 1,0%); Travnik (Bošnjaci 45,0%, Srbi 11,0%, Hrvati 36,9%, Jugosloveni 5,3% i Ostali 1,8%); Trebinje (Bošnjaci 18,0%, Srbi 68,9%, Hrvati 4,0%, Jugosloveni 5,3% i Ostali 3,8%); Tuzla (Bošnjaci 47,6%, Srbi 15,4%, Hrvati 15,5%, Jugosloveni 16,7% i Ostali 4,8%); Vareš (Bošnjaci 30,2%, Srbi 16,4%, Hrvati 40,6%, Jugosloveni 9,3% i Ostali 3,4%); Visoko (Bošnjaci 74,5%, Srbi 16,2%, Hrvati 4,1%, Jugosloveni 3,2% i Ostali 2,1%); Vitez (Bošnjaci 41,3%, Srbi 5,4%, Hrvati 45,5%, Jugosloveni 4,9% i Ostali 2,8%); Zavidovići (Bošnjaci 59,8%, Srbi 20,4%, Hrvati 13,3%, Jugosloveni 4,8% i Ostali 1,8%); Zenica (Bošnjaci 55,2%, Srbi 15,4%, Hrvati 15,5%, Jugosloveni 10,8% i Ostali 3,1%); Žepče (Bošnjaci 47,1%, Srbi 9,9%, Hrvati 39,6%, Jugosloveni 2,4% i Ostali 1,0%); Živinice (Bošnjaci 80,3%, Srbi 6,4%, Hrvati 7,3%, Jugosloveni 3,9% i Ostali 2,1%).¹¹

Ukupno 46 opština je u etničkoj strukturi stanovništva na svom području imalo i bošnjačko i srpsko i hrvatsko stanovništvo. S približno istim brojem bilo je učešće bošnjačkog, srpskog i hrvatskog stanovništva u opštinama: Doboj, Modriča, Brčko, Bosanski Brod, Bugojno, Bosanski Šamac, Vogošća, Ilidža, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Derventa, Jajce, Travnik, Grada-

¹¹ Ibid, str. 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 20, 23, 25, 27, 29, 34, 35, 70, 72, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 84, 86, 92, 93, 98, 99, 102, 103, 104, 107, 111, 113, 116, 121, 124, 125, 128.

ćac, Kakanj, Konjic.¹² U gradu Mostaru približan je bio broj hrvatskog stanovništva (43.037) i bošnjačkog stanovništva (43.856). Srpskog stanovništva bilo je 23.846. Jugoslovena je bilo 12.768. Tuzla je imala 62.669 Bošnjaka, Srba 20.271 i Hrvata 20.398. Jugoslovena je bilo 21.995. Banja Luka je imala 106.826 srpskog stanovništva i 28.558 bošnjačkog stanovništva, te 29.026 hrvatskog stanovništva. Jugoslovena je bilo 23.650.¹³

Sarajevo je bilo grad sa 10 opština. Imao je ukupno 527.049 stanovnika. Od toga je 259.470 bilo bošnjačko stanovništvo. Srpskog stanovništva je bilo 157.143, a hrvatskog 34.873. Jugoslovena je bilo 56.470, a Ostalih 19.093.¹⁴

Među opštinama koje su imale pretežno dvonacionalnu strukturu na svom području bile su: Pale: (Bošnjaci i Srbi); Trnovo: (Bošnjaci i Srbi); Banovići: (Bošnjaci i Srbi); Bijeljina: (Bošnjaci i Srbi); Bileća: (Bošnjaci i Srbi); Bosanska Dubica: (Bošnjaci i Srbi); Bosanska Krupa: (Bošnjaci i Srbi); Bosanski Novi: (Bošnjaci i Srbi); Bosanski Petrovac: (Bošnjaci i Srbi); Bratunac: (Bošnjaci i Srbi); Busovača: (Bošnjaci i Hrvati); Čajniče: (Bošnjaci i Srbi); Donji Vakuf: (Bošnjaci i Srbi); Foča: (Bošnjaci i Srbi); Fojnica: (Bošnjaci i Hrvati); Gacko: (Bošnjaci i Srbi); Goražde: (Bošnjaci i Srbi); Gornji Vakuf: (Bošnjaci i Hrvati); Gračanica: (Bošnjaci i Srbi); Han Pijesak: (Bošnjaci i Srbi); Jablanica: (Bošnjaci i Hrvati); Kalesija: (Bošnjaci i Srbi); Kalinovik: (Bošnjaci i Srbi); Kiseljak: (Hrvati i Bošnjaci); Kladanj: (Bošnjaci i Srbi); Ključ: (Srbi i Bošnjaci); Kupres: (Srbi i Hrvati); Lopare: (Srbi i Bošnjaci); Nevesinje: (Srbi i Bošnjaci); Olovo: (Bošnjaci i Srbi); Prozor: (Hrvati i Bošnjaci); Rogatica: (Bošnjaci i Srbi); Rudo: (Bošnjaci i Srbi); Sokolac: (Srbi i Bošnjaci); Srebrenica: (Bošnjaci i Srbi); Šipovo: (Srbi i Bošnjaci); Tomislavgrad: (Hrvati i Bošnjaci); Ugljevik: (Srbi i Bošnjaci); Višegrad: (Bošnjaci i Srbi); Vlasenica: (Bošnjaci i Srbi); Zvornik (Bošnjaci i Srbi).¹⁵

Bošnjaci i Srbi čine, skoro približno učešće u *višenacionalnoj strukturi 30 opština*. Te opštine su pretežno na prostoru Istočne Bosne, istočne Hercegovine i Bosanske krajine. Osim Bijeljine, u svim opštinama u istočnoj Bosni Bošnjaci su imali relativnu većinu u odnosu na Srbe.

U pet opština dvonacionalnu etničku strukturu čine Bošnjaci i Hrvati, a u jednoj Hrvati i Srbi (Kupres).

Prema Popisu stanovništva 1991. godine bošnjački, srpski i hrvatski narod živio je *izmiješano u 91 od 109 opština*. Brojnost srpskog, hrvatskog i boš-

¹² Ibid, str. 8, 10, 13, 23, 25, 29, 35, 37, 51, 54, 55, 63, 76, 104,

¹³ Ibid, str. 14, 76, 111.

¹⁴ Ibid, str. 7.

¹⁵ Ibid, str. 10, 12, 14, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 31, 33, 38, 40, 42, 43, 46, 49, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 61, 62, 68, 72, 79, 80, 85, 87, 90, 94, 97, 101, 106, 112, 118, 122, 127.

njačkog stanovništva u svakoj opštini pojedinačno iskazivala se različito: kao narod sa apsolutnom većinom i kao narod sa relativnom većinom.

Bošnjaci su bili u apsolutnoj većini u rasponu od 50,6% u opštini Tuzla, do 91% u opštini Velika Kladuša. Apsolutna većina Bošnjaka bila je u 35 opština. Radi se o ovim opštinama: Banovići (72,4%), Bihać (66,6%), Bosanska Krupa (74,5%), Bratunac (64,2%), Breza (75,6%), Cazin (97,6%), Donji Vakuf (55,3%), Foča (51,6%), Gornji Vakuf (56,1%), Gračanica (72,2%), Gradačac (60,2%), Goražde (70,2%), Hadžići (63,5%), Jablanica (72,1%), Kakanj (54,5%), Kalesija (79,5%), Kladanj (73,3%), Konjic (54,5%), Lukavac (66,7%), Olovo (78,0%), Rogatica (64,4%), Grad Sarajevo (50,1%), Srebrenica (72,9%), Srebrenik (78,0%), Tešanj (72,2%), Trnovo (68,9%), Tuzla (50,6%), Velika Kladuša (91,8%), Visoko (74,5%), Višegrad (62,8%), Vlasenica (55,3%), Zavidovići (60,1%), Zenica (55,2%), Zvornik (59,4%), Živinice (50,6%).¹⁶

Relativnu većinu Bošnjaci su imali u 12 opština: Brčko (44,4%), Bugojno (42,1%), Doboj (40,2%), Fojnica (49,4%), Jajce (38,3%), Maglaj (45,4%), Mostar (34,8%), Prijedor (44,0%), Sanski Most (47,0%), Stolac (44,5%), Travnik (45,3%), Žepče (47,2%).¹⁷

U apsolutnoj većini *srpsko stanovništvo je bilo u 31 opštini* i to: Banja Luka (54,8%), Bijeljina (59,4%), Bileća (80,3%), Bosanska Dubica (69,1%), Bosansko Grahovo (95,5%), Bosanski Petrovac (75,2%), Bosanska Gradiška (59,9%), Bosanski Novi (60,4%), Čajniče (52,9%), Čelinac (88,9%), Drvar (97,3%), Gacko (62,4%), Glamoč (79,3%), Han Pijesak (58,3%), Kalinovik (60,6%), Laktaši (81,7%), Lopare (55,5%), Ljubinje (89,9%), Mrkonjić Grad (77,3%), Nevesinje (74,5%), Pale (69,1%), Prnjavor (71,6%), Rudo (70,85%), Skender Vakuf (68,45%), Sokolac (68,6%), Srbac (89,1%), Šekovići (94,3%), Šipovo (79,2%), Teslić (55,1%), Trebinje (69,3%), Ugljevik (56,2%).¹⁸

Relativnu većinu Srbi činili su *u 6 opština*: Derventa (40,8%), Ilijaš (45,1%), Ključ (49,5%), Kotor Varoš (38,1%), Kupres (49,0%), Modriča (35,5%).¹⁹

Hrvati su apsolutnu većinu imali u 14 opština: Čapljina (53,9%), Čitluk (98,9%), Grude (99,8%), Kiseljak (51,7%), Kreševo (70,7%), Lištica – Široki Brijeg (99,2%), Livno (72,0%), Ljubuški (92,6%), Neum (87,6%), Odžak

¹⁶ Vidi: Muhamed Filipović: Bosna i Hercegovina – najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice, Compact, Sarajevo, 1997, str. 38.

¹⁷ Ibid, str. 39.

¹⁸ Ibid, str. 40.

¹⁹ Ibid, str. 41.

(54,2%), Orašje (75,3%), Posušje (99,5%), Prozor (62,3%), Duvno – Tomislavgrad (86,5%).²⁰

Hrvatsko stanovništvo relativnu većinu je imalo u šest opština: Bosanski Brod (41,0%), Bosanski Šamac (44,7%), Busovača (48,1%), Novi Travnik (39,6%), Vareš (40,6%), Vitez (45,7%).²¹

Posmatrano u cjelini, Bošnjaci žive u 40 opština sa apsolutnom i 12 sa relativnom većinom (ukupno 52 opštine). Te opštine čine više od 50% ukupnog stanovništva Bosne i Hercegovine.²² Istovremeno se radi o području Bosne i Hercegovine koje je najrazvijenije i najviše naseljeno. Bošnjaci su istovremeno *najviše rasprostranjeni* i žive zajedno sa Srbima i Hrvatima, osim zapadnohercegovačkih opština.

Srbi imaju apsolutnu većinu u 31 opštini, a relativnu u 6 opština (ukupno 37 opština). Teritorij na kome žive Srbi pokriva *veliki dio nerazvijenih i rijetko naseljenih područja* Bosne i Hercegovine. Srbi su rasprostranjeni na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine sem na prostoru zapadne Hercegovine, Velike Kladuše i Cazina.

Hrvatsko stanovništvo ima apsolutnu većinu u 14, a relativnu u 6 opština (ukupno 20 opština). *Hrvatsko stanovništvo je i najmanje rasprostranjeno na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.* Radi se o tome da je hrvatsko stanovništvo rasprostranjeno u zapadnoj Hercegovini, zapadnoj Bosni, Posavini, banjalučkom i tuzlanskom području, te na području centralne Bosne u opštinama: Kiseljak, Grad Sarajevo, Busovača, Kreševo, Vitez, Travnik, Novi Travnik, Kakanj, Zenica, Jajce, Bugojno, Gornji Vakuf.²³

4. Uticaj nasilnog progona stanovništva i etničkog čišćenja tokom rata 1992–1995. godine na promjenu predratne etničke strukture opština u Bosni i Hercegovini

Jedan od strateških ciljeva Šesnaeste skupštine srpskog naroda održane 12. maja 1992. godine u Banja Luci bio je razdvajanje srpskog naroda od druga dva naroda: bošnjačkog i hrvatskog i to u državnom smislu.²⁴ Taj cilj je bio *u funkciji etničkog zaokruživanja teritorije srpskog naroda u Bosni i Hercegovini.* Ostvarivanje ovog cilja izvedeno je nasilnim progonom bošnjačkog

²⁰ Ibid, str. 41.

²¹ Ibid, str. 42.

²² Ibid, str. 42.

²³ Ibid, str. 43.

²⁴ Prema izlaganju Radovana Karadžića: *“Prvi strateški cilj je razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice, državno razdvajanje.”* Vidi šire: Robert Donia: *Iz Skupštine Republike Srpske 1991–1996.*, University press – izdanja Magistrat i Fondacija istina, pravda, pomirenje, Sarajevo/Tuzla, 2012, str. 52.

i hrvatskog civilnog stanovništva iz njihovih naselja i gradova u kojima su živjeli do početka rata 1992. godine. Masovan nasilni progon nesrpskog stanovništva izveden je na području gradova: Banja Luka, Brčko, Zvornik, Bijeljina, Doboj, Foča, Trebinje, Višegrad, Rogatica, Rudo, Sanski Most, Ključ, Prijedor, Bosanska Gradiška. Sa područja Bosanske krajine, Posavine i istočne Bosne nasilno je prognano nesrpsko stanovništvo. Na taj način je izvedeno etničko čišćenje prostora koji je zaokruživan kao etnički čist prostor za srpski narod.²⁵ To je dovelo do radikalne promjene etničke strukture opština u Bosni i Hercegovini usljed provođenja politike etničkog čišćenja nesrpskog stanovništva od strane ratne Karadžićeve Srpske demokratske stranke.

Zbog opsade i granatiranja gradova od strane Vojske Republike Srpske mijenjala se etnička struktura većeg broja gradskih naselja, još u vremenu rata. To se posebno ispoljilo na primjeru grada Sarajeva. Više hiljada građana je tokom rata napustilo grad Sarajevo zbog nepodnošljivih uslova života u opsjednutom gradu. Osim opasnosti od svakodnevnog granatiranja grada, nije bilo hrane, vode, električne energije. Grad Sarajevo je tokom opsade i rata ostao bez znatnog dijela svog stanovništva i iz reda srpskog i iz reda hrvatskog i iz reda bošnjačkog naroda. Radi se o obrazovanoj gradskoj populaciji koja je iz Sarajeva otišla u evropske i države drugih kontinenata: Kanadu, SAD i Australiju. Znatna dio srpskog i hrvatskog stanovništva napustio je gradove pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine, zbog ratnih dejstava i teških uslova života u ratu. Radi se o gradovima: Bihać, Jajce, Bugojno, Travnik, Zenica, Kakanj, Konjic, Lukavac, Živinice, Zavidovići, Kladanj, Gradačac, Srebrenik, Gračanica, Maglaj, Kalesija, Banovići.

Istovremeno, znatan dio bošnjačkog i srpskog stanovništva nasilno je raseljen u vrijeme bošnjačko-hrvatskog vojnog sukoba (1993–1994) s prostora pod kontrolom Hrvatskog vijeća odbrane. U vrijeme bošnjačko-hrvatskog sukoba (1993–1994) Bošnjaci i Srbi su nasilno raseljeni sa prostora Hercegovine i zapadne Bosne. Takođe je zbog vojnih dejstava znatan broj hrvatskog stanovništva raseljen s prostora centralne Bosne, a najviše iz gradova: Travnik, Novi Travnik, Busovača, Fojnica, Vitez, Kakanj, Bugojno i Zenica.

Zbog nasilnog progona i ratnih uslova u velikoj mjeri promijenjena je predratna etnička struktura opština i gradova u Bosni i Hercegovini.

Povratak izbjeglica i raseljenog stanovništva u postdejtonskom vremenu u njihova predratna mjesta življenja nije se ostvario u značajnom broju.²⁶ *Zbog*

²⁵ Republika srpskog naroda, nastala na nasilnom progonu i etničkom čišćenju nesrpskog naroda, postaće jedan od dva entiteta u unutrašnjem ustavno-političkom ustrojstvu države Bosne i Hercegovine, prema Dejtonskom mirovnom sporazumu 1995. godine.

²⁶ Na prostor Republike Srpske vratilo se 10.000 stanovnika hrvatske nacionalnosti, a bošnjačkog naroda 170.000. Povratak srpskog stanovništva na prostor Federacije Bosne i Herce-

toga je nasilna etnička homogenizacija i etnička teritorijalizacija u ratu dovela do velike promjene etničke strukture stanovništva u opštinama Bosne i Hercegovine.

Naspram višetničke strukture većine opština²⁷ iz predratnog vremena u Bosni i Hercegovini došlo je do takvih promjena da su na dijelovima teritorije Bosne i Hercegovine formirane dominantne etničke većine. Radi se o prostoru Republike Srpske, zapadne Hercegovine, zapadne Bosne, kao i prostoru Tuzlanskog, Sarajevskog, Unsko-sanskog, Zeničko-dobojskog i Bosansko-podrinjskog kantona. Na tim prostorima opštine su izgubile svoju predratnu multietničku strukturu. Postale su opštine u kojima živi dvotrećinska ili apsolutna većina samo jednog naroda, bilo srpskog, bilo hrvatskog, bilo bošnjačkog.

Tako su nastale etničke većine Srba u opštinama na području Republike Srpske, zatim etnička većina Bošnjaka u opštinama na prostoru Federacije, i to opštine u kantonima: Sarajevskom, Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom, Unsko-sanskom i Bosansko-podrinjskom. Opštine sa većinom hrvatskog stanovništva nalaze se na prostoru Zapadno-hercegovačkog, Herceg-bosanskog i Posavskog kantona. Etnički mješovite opštine ostale su na prostoru dva kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine: Hercegovačko-neretvanski i Srednjobosanski kanton. Grad Mostar i grad Brčko zadržali su predratnu multietničku strukturu.

5. Etnička struktura opština u Bosni i Hercegovini po popisu stanovništva 2013. godine

Popis stanovništva²⁸ zbog rata (1992–1995) i postratne obnove, proveden je 2013. godine. Od Popisa 1991. godine proteklo je 22 godine. U pripremi i provođenju Popisa 2013. godine primijenjene su preporuke Ekonomskog povjerenstva UN-a za Evropu, Statističkog ureda Evropske unije i Uredbe br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća Evropske unije, kao i Uredbe 1201/2009 koja implementira Uredbu 763/2008 Evropskog parlamenta i Vi-

govine ostvaren je samo u opštinama Bosanski Petrovac, Glamoč, Grahovo. Drvar i grad Mostar. U drugim dijelovima Federacije Bosne i Hercegovine zabilježen je zanemarljiv povratak srpskog stanovništva. Vidi šire u: Mirko Pejanović: Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2005, str. 68.

²⁷ U predratnom vremenu 91 opština od 109 opština imalo je višetničku strukturu sa relativnom većinom jednog naroda ili sa približnim učešćem Bošnjaka, Srba i Hrvata.

²⁸ Popis je proveden od 01. 10. do 15. 10. 2013. godine na temelju Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 10/12 i 18/13).

jeća Evropske unije o popisima stanovništva i stavova u pogledu tehničkih specifikacija, obilježja i njihova raščlanjivanja.²⁹

Stanovništvo prema etničkoj/nacionalnoj pripadnosti iskazano je u tabelama za nivo Bosne i Hercegovine, entiteta i Distrikta Brčko. Istovremeno je stanovništvo prema etničkoj pripadnosti iskazano u tabelama na nivou kantona i na nivou opština.

Ukupan broj stanovnika Bosne i Hercegovine po Popisu stanovništva 2013. godine je 3,531.159. Nacionalnu strukturu Bosne i Hercegovine čine: Bošnjaci: 1,769.592 (ili 50,11%); Hrvati: 544.780 (ili 15,43 %); Srbi: 1,086.733 (ili 30,78%). Ostali u strukturi stanovništva Bosne i Hercegovine čine: 96.539. Bez nacionalnog izjašnjavanja bilo je: 27.055 stanovnika, a bez odgovora je bilo 6.460 stanovnika.³⁰ Popis stanovništva 2013. godine je pokazao da Bosna i Hercegovina u odnosu na Popis stanovništva 1991. godine ima skoro jedan milion stanovnika manje.³¹ Promijenjen je postotak učešća Srba, Hrvata i Bošnjaka u ukupnom stanovništvu Bosne i Hercegovine 2013. u odnosu na 1991. godinu. Bošnjaci su sa 43,71% izašli na 50,11% ukupnog stanovništva. Hrvati su sa 17,3% spali na 15,43%, a Srbi su smanjili učešće u ukupnom stanovništvu sa 31,3% na 30,78%.

Federacija Bosne i Hercegovine po Popisu stanovništva 2013. godine ima ukupno 2,219.220 stanovnika. U strukturi stanovništva Federacije Bosne i Hercegovine Bošnjaci čine: 1,562.372 (ili 70,40%). Hrvata u Federaciji Bosne i Hercegovine ima: 497.883 (ili 22,44%), a Srba: 56.550 (ili 2,55%). Bez izjašnjavanja je ostalo: 18.344. U skupini Ostalih je 79.838 stanovnika.³²

Republika Srpska ima ukupno 1,282.423 stanovnika. U strukturi stanovništva Republike Srpske Bošnjaci čine: 171.839 (ili 13,99%), Hrvata je 29.643 (ili 2,41%). Srba u Republici Srpskoj ima 1,001.299 (ili 81,51%). Nacionalno se nije izjasnilo 8.189. Pripadnika Ostalih ima: 15.324.³³

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine ima ukupno: 83.516, u čemu Bošnjaka ima: 35.381 (ili 42,36%), zatim Hrvata: 17.252 (ili 20,66%) i Srba: 28.884 (ili 34,58%). Pripadnika Ostalih ima: 1.377 (ili 1,65%).³⁴

²⁹ Vidi: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013 – rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni, 2016, str. 3.

³⁰ Ibid, str. 54.

³¹ Radi se o tome da je Bosna i Hercegovina po Popisu stanovništva 1991. godine imala 4,377.033 stanovnika, što je za 846.874 stanovnika manje po Popisu 2013. godine, jer 2013. godine u Bosni i Hercegovini živi: 3,531.159 stanovnika.

³² Vidi: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013 – rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni, 2016.

³³ Ibid, str. 54.

³⁴ Ibid.

Etnička struktura stanovništva u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine je različita.

Unsko-sanski kanton ukupno ima 273.261 stanovnika.³⁵ Etničku strukturu stanovništva u ovom kantonu čine: 246.012 ili 90,0% *Bošnjaci*, zatim 5.073 ili 1,9% *Hrvati* i 8.452 ili 3,1% *Srbi*. Skupinu *Ostalih* čine: 11.539 ili 4,2% stanovnika. Ovaj kanton je većinski jednonacionalan.

Posavski kanton ukupno ima 43.453 stanovnika. *Hrvati* čine najbrojniju skupinu: 33.600 ili 77,3%, *Srba* ima 831 ili 1,9% stanovnika. Skupina *Ostalih* je 459 ili 1,1%.³⁶

Tuzlanski kanton najmnogoljudniji je od deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ima ukupno 445.028 stanovnika. Najbrojnije učešće ima bošnjačko stanovništvo: 392.356 ili 88,2%. *Hrvata* u Tuzlanskom kantonu ima 23.592 ili 5,3%. *Srba* ima 7.058 ili 1,6%. Skupina *ostalih* ima 17.815 ili 4% stanovnika.³⁷

Zeničko-dobojski kanton ima najbrojniju etničku skupinu: *Bošnjake* 299.452 ili 82,1% od ukupnog stanovništva (364.433), *Hrvata* ima 43.819 ili 12%. *Srba* ima 5.543 ili 1,5%. Skupina *Ostalih* broji 12.808 ili 3,5%.³⁸

Bosansko-podrinjski kanton u svom sastavu ima tri opštine: Goražde, Pale – Federacija Bosne i Hercegovine) i Foča – Federacija Bosne i Hercegovine. Ukupno ima 23.734 stanovnika. *Bošnjaci* su najbrojnija etnička skupina: 22.313 ili 94%. *Hrvati* učestvuju sa 24 stanovnika ili 0,1%. *Srba* ima 885 ili 3,7%. *Ostali* učestvuju sa 426 ili 1,8% stanovnika.³⁹

*Srednjobosanski kanton*⁴⁰ ukupno ima: 254.686 stanovnika. Najbrojniju etničku skupinu čine *Bošnjaci*: 146.652 ili 57,6%. Drugu po brojnosti skupinu čine *Hrvati* i to 97.629 ili 38,3%. *Srpsko stanovništvo* je veoma mala skupina: 3.043 ili 1,2%. Skupina *Ostalih* ima 5.240 ili 2,1%. Skupina *ostalih* je brojnija od srpske etničke skupine.

*Hercegovačko-neretvanski kanton*⁴¹ ukupno ima: 222.007 stanovnika. Najbrojniju etničku skupinu čine *Hrvati*: 118.297 ili 53%. *Bošnjaka* ima 92.005 ili 41%. *Srba* ima 6.432 ili 2,9%. Skupina *Ostalih* ima 3.054 ili 1,4% stanovnika.

³⁵ Ibid, str. 55.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

*Zapadno-hercegovački kanton*⁴² ima 94.898 stanovnika. *Hrvati čine dominantnu većinu: 93.725 ili 98,8%*. Bošnjaka ima 718 ili 0,8%, a Srba 101 ili 0,1%. Skupina Ostalih ima 124 ili 0,1%.

*Sarajevski kanton*⁴³ je, poslije Tuzlanskog kantona, sa najviše stanovnika u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zapravo, Sarajevski kanton ima 413.593 stanovnika. Bošnjaka ima: *346.575 ili 83%*. Hrvata ima *17.520 ili 4,2%*. Srba ima *13.300 ili 3,2%*. Skupina Ostalih broji 28.075 ili 6,8% stanovnika.

*Kanton 10, zapravo Hercegbosanska županija*⁴⁴, sa sjedištem u Livnu, ima ukupno 84.127 stanovnika. Većinsku skupinu čine Hrvati: *64.604 ili 76,8%*. Srbi su po broju druga skupina sa *10.905 ili 13%*. Bošnjaka ima: *8.037 ili 9,6%*. Skupina Ostalih je malobrojna: 298 ili 0,4%.

6. Radikalne promjene etničke strukture opština u Bosni i Hercegovini po popisu stanovništva 2013. godine

Promjena etničke strukture u opštinama Bosne i Hercegovine javlja se u radikalnom obliku. Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine, većina opština u Federaciji Bosne i Hercegovine i većina opština u Republici Srpskoj imaju jednonacionalnu strukturu u rasponu od 80% do 98%.

6.1. Etnička struktura opština u Federaciji Bosne i Hercegovine

U entitetu Federacija Bosne i Hercegovine, *od 80 opština*, apsolutnu većinu sa preko 90% bošnjačkog stanovništva ima *27 opština*. Radi se o sljedećim opštinama: Bosanska Krupa (92,3%), Bužim (99,3%), Cazin (95,9%), Ključ (96,3%), Sanski Most (92,5%), Banovići (93,9%), Doboj istok (95,9%), Gračanica (97,0%), Kalesija (97,5%), Kladanj (97,2%), Sapna (96,9%), Srebrenik (90,6%), Teočak (99,6%), Živinice (91,9%), Breza (92,8%), Olovo (95,3%), Visoko (91,9%), Zavidovići (91,0%), Foča – Federacija BiH (91,2%), Goražde (94,2%), Donji Vakuf (95,6%), Hadžići (92,6%), Ilijaš (92,6%), Trnovo (91,6%) i Vogošća (92,0%).

Apsolutnu većinu hrvatskog stanovništva, sa preko 90% na svom području u Federaciji Bosne i Hercegovine *ima 10 opština*. To su: *Tomislavgrad (91,8%), Neum (97,6%), Grude (99,5%), Ljubuški (96,8%), Posušje (99,7%), Široki Brijeg (99,6%), Čitluk (98,7%), Usora (92,2%), Domaljevac-Šamac (97,1%) i Dobretići (99,8%)*. Na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine samo jedna opština, a to je Drvar, ima apsolutnu većinu srpskog stanovništva (91,2%). Prema tome u Federaciji Bosne i Hercegovine ukupno 38 opština od

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

80 na svom području ima apsolutnu većinu jednog naroda.⁴⁵ *Skoro polovina od ukupnog broja opština u Federaciji Bosne i Hercegovine ima izvedenu etničku homogenizaciju, odnosno etničku teritorijalizaciju na svom području.*

Od 70% do 90% stanovništva jedne nacije živi u 21 opštini Federacije Bosne i Hercegovine. Bošnjačko stanovništvo u rasponu od 70% do 90% živi u 13 opština, i to: Bihać (88,1%), Velika Kladuša (80,6%), Čelić (88,9%), Lukavac (86,6%), Tuzla (72,8%), Kakanj (86,4%), Maglaj (85,6%), Zenica (84,5%), Bugojno (78,3%), Ilidža (87,1%), Novi Grad (84,2%), Novo Sarajevo (74,3%), Stari Grad (88,7%). S apsolutnom većinom bošnjačkog stanovništva u 27 opština i sa dvotrećinskom većinom u 13 opština bošnjačko stanovništvo ima etničku teritorijalizaciju u 40 od 80 opština.⁴⁶

Hrvatsko stanovništvo u dvotrećinskoj većini, zapravo u postotku od 70% do 90% živi u 7 opština. Radi se o opštinama: Livno (85,8%), Kupres – Federacija BiH (88,5%), Ravno (81,8%), Prozor (74,9%), Čapljina (78,5%), Kreševo (78,7%), Orašje (87,3%). Ukupno u 17 opština Federacije Bosne i Hercegovine živi hrvatsko stanovništvo, bilo u apsolutnom broju ili dvotrećinskoj većini.

Srpsko stanovništvo na području Federacije Bosne i Hercegovine ima dvotrećinsku većinu sa 82,8% u opštini Grahovo.⁴⁷

Opštine na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine su prema Popisu stanovništva 2013. godine *etnički teritorijalizirane s dominantnom većinom jednog naroda i to u 59 opština*. Samo 21 opština na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine ima višenacionalni sastav. Radi se o opštinama: Bosanski Petrovac (43,4% Bošnjaci i 54,5% Srbi), Odžak (61,7% Hrvati, 33,0% Bošnjaci i 3,1% Srbi), Vareš (61,3% Bošnjaci i 31,7% Hrvati), Žepče (38,8% Bošnjaci, 51,8% Hrvati i 1,7% Srbi), Busovača (49,5% Hrvati, 48,5% Bošnjaci i 1,1% Srbi), Fojnica (61,3% Bošnjaci i 29,7% Hrvati), Gornji Vakuf – Uskoplje (57,3% Bošnjaci i 41,4% Hrvati), Jajce (48,7% Bošnjaci, 46,1% Hrvati i 1,8% Srbi), Novi Travnik (66,7% Bošnjaci, 46,7% Hrvati i 1,5% Srbi), Travnik (66,7% Bošnjaci, 28,2% Hrvati i 1,2% Srbi), Vitez (55,5% Hrvati, 40,7% Bošnjaci i 1,3% Srbi), Stolac (58,5% Hrvati, 38,2% Bošnjaci i 1,9% Srbi), Glamoč (43,5% Srbi, 32,4% Bošnjaci i 23,5% Hrvati), Kiseljak (57,1% Hrvati, 37,8% Bošnjaci i 2,0% Srbi).

Grad Mostar ima višenacionalnu strukturu. Hrvati i Bošnjaci su u približnom postotku: 48,4% Hrvati, 44,2% Bošnjaci i 4,2% Srbi.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

Približno učešće u postocima ima bošnjačko i hrvatsko stanovništvo u opštinama: Jajce, Busovača, Žepče, Gornji Vakuf – Uskoplje, Vitez, Odžak, Fojnica, Vareš, Glamoč, te grad Mostar.

6.2. Etnička struktura opština u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj 27 od 62 opštine ili više od jedne trećine ima apsolutnu većinu srpskog stanovništva sa postotkom od 90% i više. To su opštine: Bileća: 98,5% Srbi, Berkovići: 91,9% Srbi i 7,5% Bošnjaci, Čelinac: 95,7% Srbi i 2,9% Bošnjaci, Foča – Republika Srpska: 91,3% Srbi i 6,9% Bošnjaci, Gacko: 95% Srbi i 4,1% Bošnjaci, Istočna Ilidža: 93,2% Srbi i 4,4% Bošnjaci, Istočni Drvar: 98,7% Srbi, Istočno Novo Sarajevo: 96,3% Srbi, Istočni Stari Grad: 94,1% Srbi i 4,6% Bošnjaci, Kalinovik: 96,3% Srbi i 2,8% Bošnjaci, Kneževo: 94,8% Srbi i 4,4% Bošnjaci, Krupa na Uni: 99,7% Srbi, Kupres – Republika Srpska: 99,7% Srbi, Laktaši: 95,7% Srbi, 1,5% Hrvati i 0,3% Bošnjaci, Lopare: 90,3% Srbi i 8,9% Bošnjaci, Ljubinje: 98,8% Srbi, Mrkonjić Grad: 96,3% Srbi, 2,2% Bošnjaci i 1,0% Hrvati, Nevesinje: 95,3% Srbi i 4,1% Bošnjaci, Oštra Luka: 92,6% Srbi i 5,7% Hrvati, Pale – Republika Srpska: 97,8% Srbi i 1,0% Bošnjaci, Petrovac: 99,2% Srbi, Petrovo: 98,4% Srbi, Ribnik: 99,5% Srbi, Rudo: 90,9% Srbi i 8,5% Bošnjaci, Sokolac: 93,6% Srbi i 5,6% Bošnjaci, Srbac: 94,6% Srbi, 2,4% Bošnjaci i 0,7% Hrvati, Šekovići: 97,5% Srbi i 1,6% Bošnjaci, Šipovo: 93,1% Srbi i 6,1% Bošnjaci, Trebinje: 93,4% Srbi, 3,4% Bošnjaci i 1,0% Hrvati.⁴⁸

Republika Srpska ima 17 od 62 opštine na čijem području se učešće srpskog stanovništva kreće od 70% do 90%. To su opštine: Banja Luka: 89,6% Srbi, 4,2% Bošnjaci i 2,8% Hrvati, Bijeljina: 85% Srbi, 12,2% Bošnjaci, Čajniče: 81,1% Srbi, Doboj: 73,4% Srbi, 21,4% Bošnjaci i 2,6% Hrvati, Donji Žabar: 72,4% Srbi i 27,1% Hrvati, Gradiška: 80,9% Srbi, 14,7% Bošnjaci i 1,6% Hrvati, Han Pijesak: 86,9% Srbi i 12,2% Bošnjaci, Jezero: 73,5% Srbi i 25,1% Bošnjaci, Kostajnica: 72,5% Srbi, 24,4% Bošnjaci i 1,4% Hrvati, Kozarska Dubica: 86,7% Srbi, 10% Bošnjaci i 1,3% Hrvati, Modriča: 78,6% Srbi, 12,1% Bošnjaci i 6,5% Hrvati, Novi Grad: 74,2% Srbi, 23,7% Bošnjaci i 0,7% Hrvati, Prnjavor: 85,3% Srbi, 8,3% Bošnjaci i 1,34% Hrvati, Rogatica: 88,8% Srbi i 10,4% Bošnjaci, Šamac: 76,7% Srbi, 7,3% Bošnjaci i 14% Hrvati, Teslić: 75,4% Srbi, 18,6% Bošnjaci i 3,7% Hrvati, Ugljevik: 85,4% Srbi, 13,9% Bošnjaci, Višegrad: 87,5% Srbi i 9,8% Bošnjaci.⁴⁹

Opština sa višenacionalnom strukturom stanovništva u Republici Srpskoj ima 22 od ukupno 62 opštine. Radi se o jednoj trećini opština.

⁴⁸ Vidi: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013 – rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni, 2016, str.56–67.

⁴⁹ Ibid.

Bošnjačko stanovništvo ima učešće u postotku od 30% do 40% na području pet opština. To su opštine: *Zvornik* sa 33,7% bošnjačkog stanovništva, *Trnovo* sa 40,8% bošnjačkog stanovništva, *Prijedor* sa 32% bošnjačkog stanovništva, *Milići* sa 36,7% bošnjačkog stanovništva i *Bratunac* sa 38,4% bošnjačkog stanovništva.⁵⁰

Među opštinama koje imaju preko 50% bošnjačkog stanovništva na svom području, samo je opština *Srebrenica* sa 54,1% bošnjačkog stanovništva.

Ukupno je pet opština u Republici Srpskoj koje imaju učešće Bošnjaka između 20% i 30% u ukupnoj strukturi svog stanovništva. Radi se o ovim opštinama: *Doboj*: 21,4%, *Jezero*: 25,0%, *Kostajnica*: 24,4%, *Kotor Varoš*: 26,6%, *Novi Grad*: 23,7%. Između 10% i 20% učešća bošnjačkog stanovništva imaju opštine: *Gradiška*: 14,7%, *Modriča*: 12,1%, *Kozarska Dubica*: 10,0%, *Teslić*: 18,6%, *Ugljevik*: 13,9%. Do 10% bošnjačkog stanovništva imaju opštine: *Brod*: 9,1%, *Šamac*: 7,3% i *Višegrad* 9,8%.⁵¹

Samo u četiri opštine u Republici Srpskoj hrvatsko stanovništvo učestvuje u postotku od 10% do 20%. To su opštine: *Brod* 19,8%, *Donji Žabar* 27,1%, *Šamac* 14,0%, *Vukosavlje* 16,6%.

Jedino u opštini *Pelagićevo* hrvatsko stanovništvo ima učešće 35,4%. Od 5% do 10% učešće hrvatskog stanovništva javlja se u opštinama: *Modriča*: 6,5% i *Kotor Varoš*: 5,7%. U opštinama *Teslić*, *Prijedor*, *Kozarska Dubica*, *Kostajnica*, *Gradiška*, *Doboj* učešće hrvatskog stanovništva kreće se od 1,3% u *Kozarskoj Dubici* do 3,7% u *Tesliću*.⁵²

7. Jednoetnička struktura stanovništva u opštinama formiranim uz liniju međuentitetskog razgraničenja

Na osnovi Dejtonskog mirovnog sporazuma uspostavljena su dva entiteta u teritorijalnoj organizaciji države Bosne i Hercegovine: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska. Uz liniju razgraničenja Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine formirane su nove opštine. U Republici Srpskoj je formirano 18 opština uz liniju razgraničenja sa Federacijom Bosne i Hercegovine. Tako su formirane opštine: *Krupa na Uni*, *Ribnik*, *Kupres* – *Republika Srpska*, *Petrovac*, *Pelagićevo*, *Oštra Luka*, *Jezero*, *Osmaci*, *Novo Goražde*, *Petrovo*, *Vukosavlje*, *Berkovići*, *Istočni Mostar*, *Istočni Drvar*, *Donji Žabar*, *Pelagićevo*, *Istočni Stari Grad*, *Istočno Sarajevo*, *Istočna Ilidža*.⁵³

⁵⁰ Ibid, str. 56, 62, 65 i 66.

⁵¹ Ibid, str. 57, 64 i 66.

⁵² Ibid, str. 58, 59, 61, 63 i 65.

⁵³ Vidi: *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013 – rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni, 2016, str. 56–66.

U Federaciji Bosne i Hercegovine formirano je 10 opština uz međuentitetsku liniju razgraničenja. To su opštine: Doboj Istok, Doboj Jug, Domaljevac-Šamac, Čelić, Sapna, Teočak, Foča – Federacija Bosne i Hercegovine, Pale – Federacija Bosne i Hercegovine, Dobretići i Ravno.⁵⁴

Opštine formirane uz liniju međuentitetskog razgraničenja, a njih je 29, nisu imale nužne demografske, prostorne i ekonomske pretpostavke za sve ono što čini optimalne uslove za formiranje jedne opštine. Tako su u Republici Srpskoj formirane opštine: Istočni Drvar sa 79 stanovnika, Petrovac sa 361 stanovnikom, Kupres – Republika Srpska sa 300 stanovnika, Istočni Mostar sa 257 stanovnika. Nadalje, Istočni Stari Grad ima 1.131 stanovnika, Jezero 1.144 stanovnika, Krupa na Uni 1.597 stanovnika.⁵⁵

Istovremeno, četrnaest novih opština u Republici Srpskoj imaju preko 2.000 stanovnika. Raspon broja stanovnika kreće se od: Berkovića sa 2.114 stanovnika do 14.743 stanovnika koliko ima Istočna Ilidža.

Na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine najmanje ima stanovnika opština Pale – Federacija Bosne i Hercegovine, ukupno 904. Opština Foča – Federacija Bosne i Hercegovine ima 1.933 i Dobretići 1.629. Preostalih sedam opština u Federaciji Bosne i Hercegovine formiranih uz liniju međuentitetskog razgraničenja ima različit broj stanovnika od 4.771 koliko ima Domaljevac-Šamac do 11.178 stanovnika koliko ima opština Sapna.

I u Republici Srpskoj i u Federaciji Bosne i Hercegovine većina opština formiranih uz liniju međuentitetskog razgraničenja imaju apsolutnu većinu jednog naroda – njih 23 od ukupno 29.

Višenacionalnu strukturu imaju samo opštine: Vukosavlje, Pelagićevo, Osmaci, Jezero, Kupres – Federacija Bosne i Hercegovine, Donji Žabar.⁵⁶

8. Zaključak

Bosna i Hercegovina je po Popisu stanovništva 1991. godine imala ukupno 4,377.033 stanovnika. Etničku strukturu stanovništva činili su Bošnjaci (tada Muslimani) sa 43,40%, zatim Hrvati sa 17,4% i Srbi sa 31,2%. Tada je u ukupnom stanovništvu skupina Jugoslovena imala učešće sa 5,5% i skupina Ostalih sa 2,5%.

I bošnjačko i srpsko i hrvatsko stanovništvo bilo je rasprostranjeno na cijelom prostoru države Bosne i Hercegovine.

Po Popisu stanovništva 1991. godine 91 opština od njih 109 je imala višenacionalnu strukturu. Najveći broj opština – njih 46 imalo je na svom područ-

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid, str. 59, 60, 61 i 63.

⁵⁶ Ibid.

ju skoro približno učešće i srpskog i hrvatskog i bošnjačkog stanovništva. Tronacionalnu strukturu je imala većina urbanih centara u Bosni i Hercegovini. Jedan broj opština je imao dvonacionalnu strukturu na području istočne Bosne, istočne Hercegovine i Bosanske krajine.

U 30 opština dvoetničku strukturu su činili Bošnjaci i Srbi, a u *pet opština* etničku strukturu su činili Bošnjaci i Hrvati.

Višetnička struktura na prostoru Bosne i Hercegovine do rata 1992. godine bila je u vidu "leopardove kože" i smatrala se paradigmatom multietničnosti i zajedničkog života.

Politička pluralizacija bosanskohercegovačkog društva izvedena je 1990. godine na etničkoj osnovi. Na prvim višestranačkim izborima pobijedile su tri narodne stranke: Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine, Srpska demokratska zajednica i Stranka demokratske akcije. Po svom članstvu i pristalicama one su postale etničke stranke. Ove stranke su nakon izborne pobjede 1990. godine, kada su osvojile 84% povjerenja građana sebi prisvojile pravo da predstavljaju cijeli svoj narod. Etnička pripadnost je postala političko opredjeljenje većine građana Bosne i Hercegovine. Srbi su glasali za SDS, Hrvati za HDZ BiH i Bošnjaci za SDA.

U odlučivanju u višestranačkoj Skupštini Bosne i Hercegovine o državnopravnom statusu Republike Bosne i Hercegovine u procesu disolucije jugoslovenske socijalističke federacije, vladajuće parlamentarne stranke SDA, HDZ BiH i SDS nisu uspjele oblikovati politički konsenzus u Skupštini Bosne i Hercegovine.

Demokratsko rješenje je pronađeno na referendumu 29. februara i 1. marta. Građani su svojom voljom odlučili da njihova zemlja Bosna i Hercegovina dobije državnopravni status suverene i nezavisne države.

Umjesto razvoja u miru uslijedio je agresivni rat protiv međunarodno priznate države Bosne i Hercegovine.

Jedan od ciljeva Srpske demokratske stranke, a koji je ustanovljen na šesnaestoj Skupštini srpskog naroda 12. maja 1992. godine u gradu Banja Luci bio je *razdvajanje srpskog naroda i to državno razdvajanje od bošnjačkog i hrvatskog naroda*.

U provođenju ovog cilja primijenjena je politika nasilnog progona bošnjačkog i hrvatskog stanovništva sa prostora istočne Bosne, istočne Hercegovine, Posavine i Bosanske krajine. U prvoj godini rata prognano je iz predratnih mjesta življenja više od milion stanovnika bošnjačke i hrvatske nacionalnosti sa planiranog prostora za Republiku srpskog naroda.

Zbog nasilnog provođenja politike pomjeranja stanovništva iz predratnih mjesta življenja tokom vremena rata 1992–1995. godine došlo je do *potpune promjene etničke strukture stanovništva u opštinama Bosne i Hercegovine*.

U vremenu nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma nije se u cjelini ostvarila politika povratka stanovništva u prijeratna mjesta življenja.

Usljed toga se na prostoru Bosne i Hercegovine, a to *znači u opštinama, radikalno promijenila* predratna etnička struktura. Tu radikalnu promjenu potvrđuju rezultati Popisa stanovništva 2013. godine.

Ukupan broj stanovnika u poratnom vremenu u odnosu na vrijeme rata je smanjen sa 4,377.033 na 3,531.159.

Predratni broj opština je povećan sa 109 na 140. Nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma uz liniju međuentitetskog razgraničenja formirano je 29 opština.

Prema Popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine, većina opština u Federaciji Bosne i Hercegovine i većina opština u Republici Srpskoj imaju jednonacionalnu strukturu u rasponu od 80% do 98%.

Od 80 opština u Federaciji Bosne i Hercegovine većinu sa preko 90% bošnjačkog stanovništva *ima 27 opština*.

Apsolutnu većinu hrvatskog stanovništva sa preko 90% na svom području u Federaciji Bosne i Hercegovine *ima 10 opština*.

Na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine samo opština *Drvar* ima apsolutnu većinu srpskog stanovništva (91,2%). Zapravo, *38 opština* u Federaciji Bosne i Hercegovine na svom području *ima apsolutnu većinu jednog naroda*.

Na području Federacije Bosne i Hercegovine u 21 opštini živi jedna nacija u postotku od 70% do 90%. Prema tome, u 58 opština na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine živi jedan narod sa apsolutnom ili dvotrećinskom većinom.

Samo 21 opština od 80 na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine ima višenacionalnu strukturu. Grad Mostar ima višenacionalnu strukturu i to u odnosima: Bošnjaci – 44,2%, potom Hrvati – 48,4% i Srbi – 4,2%. Približno učešće u postocima ima bošnjačko i hrvatsko stanovništvo u opštinama: Jajce, Busovača, Žepče, Gornji Vakuf – Uskoplje, Vitez, Fojnica i Odžak.

U Republici Srpskoj sa preko 90% stanovništva jedne nacije živi u 29 od 62 opštine. Radi se o 50% ukupnog broja opština u Republici Srpskoj koje imaju na svom prostoru apsolutnu većinu srpskog naroda.

Srpsko stanovništvo živi sa 70% do 90% u 19 opština na prostoru Republike Srpske. Stoga slijedi *da 48 opština od ukupno 62 na prostoru Republike Srpske* ima apsolutnu ili dvotrećinsku većinu srpskog stanovništva.

Od 62 opštine u Republici Srpskoj, samo su 22 opštine koje imaju višenacionalnu strukturu.

Opštine formirane uz liniju međuentitetskog razgraničenja, nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, od njih 29 apsolutnu većinu jednog naroda imaju 23 opštine.

Distrikt Brčko ima tronacionalnu strukturu stanovništva sa: 42,4% Bošnjaka, zatim 34,6% Srba i 20,7% Hrvata.

Nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, zbog posljedica rata i nedovoljnog povratka prognanih u svoja predratna mjesta življenja, dvije trećine opština u Federaciji Bosne i Hercegovine i u Republici Srpskoj postale su većinski jednonacionalne. U poratnom vremenu nastavljena je etnička homogenizacija stanovništva i etnička teritorijalizacija prostora Bosne i Hercegovine.

Prema Popisu stanovništva 2013. godine Bosna i Hercegovina izgubila je rasprostranjenost bošnjačkog, srpskog i hrvatskog stanovništva na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine i to u 91 opštini, kako je bilo do Popisa stanovništva 1991. godine. U ratnim i poratnim godinama, zapravo od 1992. do 2013. godine, stanovništvo se na etničkoj osnovi grupisalo na tri područja Bosne i Hercegovine na kojima većinski živi jedan od naroda Bosne i Hercegovine. To je područje Republike Srpske gdje živi 81,5% srpsko stanovništvo. Na području Federacije Bosne i Hercegovine živi 70% bošnjačko stanovništvo i 22% hrvatsko stanovništvo. Hrvatsko stanovništvo većinski živi na području tri kantona: Zapadnohercegovački, Posavski i Hercegbosanski.

Literatura

- Begić, Kasim I. (1997) *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog mirovnog sporazuma*, Bosanska knjiga, Sarajevo
- Filipović, Muhamed (1997) *Bosna i Hercegovina – najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice*, Compact, Sarajevo
- Pejanović, Mirko – Elmir Sadiković (2010) *Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini*, TKD Šahinpašić, Sarajevo/Zagreb
- Pejanović, Mirko (2005) *Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*, TKD Šahinpašić, Sarajevo

Izvori

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016) *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013 – rezultati popisa*, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, juni, 2016.
- Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine (1993) *Nacionalni sastav stanovništva – Rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991*. U: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991, Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Statistički bilten 234, Sarajevo, decembar, 1993. godine.

Mirko Pejanović

Fink Hafner, Danica – Mirko Pejanović (ur.) (2006) *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini*, urednici: Danica Fink Hafner i Mirko Pejanović, Promocult, Sarajevo/Ljubljana, 2006.

Robert Donia, Robert (2012): *Iz Skupštine Republike Srpske 1991—1996.*, University press – izdanja Magistrat i Fondacija istina, pravda, pomirenje, Sarajevo/Tuzla, 2012.

Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 10/12 i 18/13.